

Datum van
inontvangstneming

:

23/09/2016

Zaak C-451/16

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

12 augustus 2016

Verwijzende rechter:

Supreme Court of the United Kingdom (Verenigd Koninkrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

10 augustus 2016

Verzoekende partij:

MB

Verwerende partij:

Secretary of State for Work and Pensions (minister van Werk en Pensioenen)

SUPREME COURT OF THE UNITED KINGDOM

[OMISSIS]

MB (verzoekende partij) tegen

Secretary of State for Work and Pensions (verwerende partij)

GEHOORD, op 5 juli 2016, de advocaten van verzoekster en verweerder,

HEEFT DE SUPREME COURT BESLOTEN:

- 1) De in de bijlage bij deze beschikking geformuleerde vraag wordt met het oog op een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie naar het Hof van Justitie van de Europese Unie verwezen,
- 2) De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.

BIJLAGE

Staat richtlijn 79/7/EEG van de Raad [van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid] eraan in de weg dat het nationale recht, naast het feit dat aan de fysieke, sociale en psychologische voorwaarden moet zijn voldaan alvorens een geslachtsverandering wordt erkend, vereist dat een persoon die van geslacht is veranderd, tevens ongetrouwd is om voor een ouderdomspensioen in aanmerking te komen?

BESLISSING

MB (verzoekster) tegen Secretary of State for Work and

Pensions (verweerder)

[OMISSIS]

BESLISSING VAN

10 augustus 2016

Gehoord op 5 juli 2016

[Or. 2] LORD SUMPTION: (gesteund door Lady Hale, Lord Wilson, Lord Toulson en Lord Hodge)

Inleiding

- 1 Richtlijn 79/7/EEG van de Raad [van 19 december 1978] betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van sociale zekerheid (PB 1979, L 6, blz. 24) heeft betrekking op socialezekerheidsuitkeringen, waaronder ouderdoms- en rustpensioenen. Artikel 4 ervan bepaalt dat „iedere vorm van discriminatie op grond van geslacht, hetzij direct, hetzij indirect door verwijzing naar met name echtelijke staat of gezinssituatie, is uitgesloten [...]”. De materiële bepalingen van de richtlijn hebben rechtstreekse werking.
- 2 Artikel 7, lid 1, onder a), van de richtlijn bepaalt dat deze richtlijn geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de lidstaten om de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen van haar werkingssfeer uit te sluiten. Het Verenigd Koninkrijk heeft van die bevoegdheid gebruik gemaakt. Het gecombineerde effect van section 44 van de Social Security Contributions and Benefits Act (Wet op de socialezekerheidsbijdragen en -prestaties) van 1992, de definitie van „pensioengerechtigde leeftijd” uit section 122 van die wet, en bijlage 4, paragraaf 1, van de Pensions Act (Pensioenwet) van 1995, is dat een vrouw die

vóór 6 april 1950 is geboren, recht krijgt op een ouderdomspensioen (in de wetgeving aangeduid als een „ouderdomspensioen van categorie A” vanaf de leeftijd van 60 jaar, en dat een man die vóór 6 december 1953 is geboren, hierop recht krijgt vanaf de leeftijd van 65 jaar. De pensioengerechtigde leeftijden van jongere mannen en vrouwen zullen gedurende een zekere periode geleidelijk dichter bij elkaar worden gebracht en uiteindelijk hetzelfde zijn, maar deze veranderingen zijn niet van belang voor de onderhavige zaak.

- 3 Ten tijde van de in dit beroep aan de orde zijnde periode werd het door een transseksueel verworven geslacht niet erkend voor de bepaling van de pensioengerechtigde leeftijd, indien die persoon getrouwd was en bleef. De vraag in dit beroep is of deze situatie verenigbaar is met richtlijn 79/7.

Wettelijk kader in het Verenigd Koninkrijk

- 4 Tot 2005 bestond er in geen van de drie rechtsgebieden van het Verenigd Koninkrijk (te weten Engeland en Wales, Schotland, en Noord-Ierland) een wettelijke bepaling ten aanzien van geslachtsverandering. Voor de wet werd een persoon geacht het geslacht te hebben dat hij, op basis van biologische criteria, bij de geboorte had, zonder rekening te houden met psychologische kenmerken of een latere chirurgische ingreep. In de zaak van 11 juli 2002, Goodwin/Verenigd Koninkrijk, (CE:ECHR:2002:0711JUD002895795), heeft het Europese [Or. 3] Hof voor de Rechten van de Mens geoordeeld dat dit in strijd was met artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (hierna: „EVRM”), en dat, voor zover het daardoor voor een transseksueel niet mogelijk was om een geldig huwelijk te sluiten met een persoon die bij geboorte hetzelfde geslacht had, dit ook in strijd was met artikel 12 van dit Verdrag.
- 5 Naar aanleiding van deze uitspraak heeft het Parlement de Gender Recognition Act [wet op de geslachtserkenning] van 2004 aangenomen, die op 1 juli 2004 koninklijke goedkeuring verkreeg en op 4 april 2005 in werking is getreden. Section 1 van deze wet bepaalt dat eenieder zich kan wenden tot een Gender Recognition Panel (geslachtserkenningscomité; hierna: GRP) ter verkrijging van een volledig geslachtserkenningscertificaat, waarin wordt verklaard dat het geboortegeslacht van een persoon is veranderd „op grond van het feit dat [...] deze persoon leeft als zijnde van het andere geslacht”. Het nieuwe geslacht van de aanvrager wordt aangeduid als het „verworven geslacht”.
- 6 Sections 2 en 3 van de Gender Recognition Act zien op de criteria aan de hand waarvan kan worden vastgesteld dat er sprake is van een geslachtsverandering. Section 2 bepaalt dat het GRP het certificaat moet verlenen indien de verzoeker een genderdysforie (geslachtsidentiteitsstoornis) heeft of heeft gehad, ten minste twee jaar voorafgaande aan de aanvraag als zijnde van het verworven geslacht heeft geleefd, van plan is om tot aan de dood als zijnde van het verworven geslacht te blijven leven en voldoet aan de bewijsverplichtingen uit section 3.

Section 3 bepaalt dat aan het GRP een rapport van twee artsen of van een arts en een psycholoog moet worden overgelegd. Het GRP moet het certificaat afgeven indien het tot de conclusie komt, gelet op het door section 3 vereiste bewijs, dat aan de voorwaarden uit section 2 is voldaan.

- 7 Ingevolge section 9 van de Gender Recognition Act heeft de afgifte van een volledig certificaat tot gevolg dat het verworven geslacht van een persoon in alle opzichten wordt erkend. Paragraaf 7 van bijlage 5 bij de Gender Recognition Act ziet in het bijzonder op de gevolgen van een volledig geslachtserkenningscertificaat op het recht op ouderdomspensioen. Het bepaalt dat wanneer het certificaat eenmaal is afgegeven, elke vraag omtrent het recht op een ouderdomspensioen onderzocht dient te worden alsof het geslacht van de persoon altijd het verworven geslacht is geweest. Ingeval een persoon voorafgaande aan de afgifte van het certificaat een man was, maar reeds de leeftijd had bereikt waarop een vrouw pensioengerechtigd zou zijn, dan dient deze persoon te worden behandeld alsof zij de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt op het tijdstip van afgifte van het certificaat.
- 8 Ten tijde van de goedkeuring van de Gender Recognition Act kon een geldig huwelijk in rechte alleen bestaan tussen een man en een vrouw. Dit was altijd het geldend recht geweest, maar het werd bevestigd in section 11(c) van de Matrimonial Causes Act (wet inzake het huwelijk) van 1973. De Gender Recognition Act van 2004 bevatte dan ook een bijzondere bepaling voor getrouwde verzoekers, omdat anders de verandering van het bij wet erkende geslacht tot gevolg zou hebben dat zij getrouwd zouden zijn met iemand van hetzelfde geslacht. In het hiernavolgende wordt dit het „huwelijksvereiste” genoemd. Ingevolge section 4, lid 2, had een ongetrouwde verzoeker die aan de in sections 2 en 3 neergelegde voorwaarden voor geslachtserkenning voldeed, recht op een volledig geslachtserkenningscertificaat [**Or. 4**], terwijl een getrouwde verzoeker die aan dezelfde voorwaarden voldeed slechts recht had op een tijdelijk geslachtserkenningscertificaat.
- 9 Anders dat het geval was bij een definitief geslachtserkenningscertificaat, bracht een tijdelijk geslachtserkenningscertificaat op zichzelf geen verandering in het wettelijk erkende geslacht van verzoeker. Het stelde de getrouwde verzoeker enkel in staat om het huwelijk door een rechter nietig te laten verklaren. Section 12 (g) van de Matrimonial Causes Act van 1973 (zoals gewijzigd) bepaalde dat het huwelijk van verzoeker na afgifte van een tijdelijk geslachtserkenningscertificaat vernietigbaar was. Section 13, lid 2A, van die wet bepaalde dat de rechter dan gehouden was een nietigverklaring uit te spreken, mits de procedure hiertoe binnen 6 maanden vanaf de datum van afgifte van het tijdelijke geslachtserkenningscertificaat was gestart en mits aan bepaalde andere criteria was voldaan die in deze zaak niet van belang zijn. Pas wanneer aan deze formaliteit was voldaan had de verzoeker recht op een volledig geslachtserkenningscertificaat. De rechter die de nietigverklaring had

uitgesproken diende ingevolge section 5, lid 1, van de Gender Recognition Act een volledig certificaat af te geven.

- 10 Kort nadat de Gender Recognition Act was aangenomen, heeft het Parlement de Civil Partnership Act (wet geregistreerd partnerschap) van 2004 aangenomen, die op 18 november 2004 koninklijke goedkeuring verkreeg en op 5 december 2005 in werking is getreden. Deze wet voorzag in de wettelijke erkenning van geregistreerde partnerschappen tussen personen van hetzelfde geslacht. Een geregistreerd partnerschap is geen huwelijk maar heeft in hoofdzaak dezelfde rechtsgevolgen als een huwelijk. Vanaf het moment dat de Civil Partnership Act in werking is getreden, kon een getrouwd persoon aan wie een tijdelijk geslachtserkenningscertificaat was afgegeven, na het verkrijgen van de nietigverklaring van het huwelijk, een geregistreerd partnerschap aangaan met zijn of haar voormalig echtgeno(o)t(e).
- 11 Dit wettelijk kader veranderde door de Marriage (Same Sex Couples) Act (wet inzake het huwelijk (paren van hetzelfde geslacht)) van 2013, die volledig in werking trad op 10 december 2014. Ingevolge deze wet van 2013 konden paren van hetzelfde geslacht trouwen. Bijlage 5 wijzigde section 4 van de Gender Recognition Act 2004, in die zin dat een GRP een volledig geslachtserkenningscertificaat moet afgeven aan een getrouwde verzoeker indien de echtgeno(o)t(e) van verzoeker hiermee instemt. De wet van 2013 heeft geen terugwerkende kracht en is niet van belang voor het onderhavige beroep.
- 12 [OMISSIS] Niet relevant.

Situatie van MB

- 13 MB (in verband met de bescherming van haar anonimiteit worden in deze procedure haar initialen gebruikt) is op 31 mei 1948 geboren en is bij de geboorte als man geregistreerd. Op 21 september 1974 is MB getrouwd. In 1991 ging zij als vrouw leven en in 1995 [Or. 5] onderging zij een geslachtsveranderende operatie. MB heeft sinds de inwerkingtreding van de Gender Recognition Act nooit verzocht om afgifte een geslachtserkenningscertificaat, omdat zij en haar vrouw tot op de dag van vandaag samen zijn blijven wonen en getrouwd willen blijven. Uit religieuze overwegingen willen zij niet dat hun huwelijk nietig wordt verklaard, ook al kan het door een geregistreerd partnerschap worden vervangen.
- 14 Op 31 mei 2008 werd MB 60 jaar. Op 28 juli 2008 diende zij een verzoek in voor een ouderdomspensioen met ingang van 31 mei 2008, op grond van het feit dat zij een vrouw was. De aanvraag werd op 2 september 2008 afgewezen omdat zij, bij gebreke aan een volledig geslachtsveranderingscertificaat, in het kader van de vaststelling van haar pensioengerechtigde leeftijd niet als een vrouw kon worden aangemerkt. Dit besluit bleef vervolgens in stand bij de First-tier Tribunal (18 november 2009), de Upper Tribunal (13 september 2013) en de Court of Appeal (31 juli 2014). De Supreme Court of the United Kingdom heeft op

11 maart 2015 toestemming gegeven om tegen de beslissing van de Court of Appeal op te komen.

Argumenten van partijen

15 MB voert ter zake samenvattend het volgende aan:

(1) Het Hof van Justitie heeft reeds erkend dat het in artikel 4, lid 1, van de richtlijn neergelegde verbod op discriminatie op grond van geslacht ook toepassing vindt bij discriminaties tussen personen die bij de geboorte een bepaald geslacht hebben en personen die als gevolg van een latere geslachtsverandering dat geslacht hebben verworven (arresten van 30 april 1996, P./S., C-13/94, EU:C:1996:170, punt 20, en 27 april 2006, Richards, C-423/04, EU:C:2006:256, punten 24, 29 en 30; hierna: „arrest Richards”).

(2) MB erkent dat het in beginsel aan de lidstaten staat in het nationale recht te bepalen onder welke voorwaarden de geslachtsverandering van een persoon rechtens wordt erkend (arresten van 7 januari 2004, K. B., C-117/01, EU:C:2004:7, punt 35, en arrest Richards, punt 21). Ze voert echter aan dat de bevoegdheid om voorwaarden te stellen beperkt blijft tot voorwaarden die verband houden met objectieve fysieke of psychologische kenmerken welke bepalen of een verzoeker een man of een vrouw is: zie arrest Richards, punt 38 (en vergelijk de conclusie van advocaat-generaal Jacobs in de zaak Richards, punt 57). De bevoegdheid gaat niet zover dat voorwaarden mogen worden gesteld die verband houden met bijvoorbeeld de huwelijksstatus, en die niks te maken hebben met de vaststelling van het geslacht van verzoeker. [**Or. 6**]

(3) Nu de houder van een tijdelijk geslachtserkenningscertificaat aan fysieke en psychologische voorwaarden moet voldoen om voor geslachtserkenning in aanmerking te komen, vormt het feit dat er een aanvullende voorwaarde wordt opgelegd ter verkrijging van een volledig certificaat, welke voorwaarde bovendien enkel aan getrouwde verzoekers wordt opgelegd, ongeoorloofde discriminatie.

(4) Zelfs indien de oplegging van het huwelijksvereiste rechtmatig zou zijn, teneinde daarmee de huwelijksstatus als zijnde een eenheid van man en vrouw te beschermen, kan dit niet rechtvaardigen dat dezelfde voorwaarde wordt opgelegd om een recht te verkrijgen op ouderdomspensioen, omdat de huwelijksstatus in dat kader irrelevant is.

(5) Hoewel MB in hoofdzaak betoogt dat de Gender Recognition Act haar direct discrimineert op grond van geslacht, voert zij ook aan dat sprake is van indirecte discriminatie, omdat vaststaat dat de grote meerderheid van personen die een geslachtsverandering hebben ondergaan, mannen zijn die vrouw zijn geworden. Om de bovenstaande redenen kan het niet worden gerechtvaardigd.

16 De Secretary of State voert ter zake samenvattend het volgende aan:

(1) De uitspraak van het Hof van Justitie in het arrest Richards betrof discriminatie die voortkwam uit het feit dat in de betrokken periode geen bepaling in het Engels recht bestond die geslachtsverandering erkende. Vanaf 2005 is die leemte in het Verenigd Koninkrijk gedicht. Die uitspraak is dus van beperkt belang voor de voorwaarden op basis waarvan geslachtsverandering rechtens ingevolge een algemeen wettelijk kader voor erkenning kan worden erkend.

(2) Op het moment van de uitspraak in het arrest Richards, had het Hof van Justitie in de zaak KB al erkend dat het aan de lidstaten staat om deze voorwaarden te bepalen, en het Hof heeft dat beginsel in het arrest Richards opnieuw bevestigd: zie punt 15(2) hiervoor. Een vergelijkbaar beginsel is ingevolge het EVRM toegepast: Goodwin/Verenigd Koninkrijk, punt 103.

(3) Het Verenigd Koninkrijk mag de erkenning van geslachtsverandering afhankelijk maken van een registratie- of certificeringsproces, zoals voorzien in de Gender Recognition Act. Ingevolge deze wet wordt een persoon die als man is geboren geen vrouw enkel omdat zij voldoet aan sociale, fysieke en psychologische kenmerken. Er dient een volledig certificaat te zijn afgegeven. [Or. 7]

(4) Er is geen reden om aan te nemen dat de voorwaarden om tot afgifte van dat certificaat over te gaan beperkt moeten blijven tot het voldoen aan de sociale, fysieke en psychologische voorwaarden die verband houden met het geslacht. Geslachtsverandering heeft belangrijke sociale gevolgen die ook in de wet geregeld mogen worden. Er kunnen dan ook voorwaarden worden gesteld die bijvoorbeeld betrekking hebben op de huwelijksstatus. Het betreft hier legitieme sociale overwegingen die niet door het EU-recht worden geregeld. Door [in punt 103 van het arrest Goodwin/Verenigd Koninkrijk] vast te stellen dat het aan het nationale recht is om de voorwaarden voor de erkenning van geslachtsverandering te bepalen, heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens erkend dat hieronder de voorwaarden kunnen worden verstaan „waaronder eerder gesloten huwelijken ongeldig worden”. Het Hof van Justitie heeft dit indirect aanvaard in het arrest Richards, door het in punt 21 neergelegde beginsel te formuleren.

(5) Sinds de uitspraak in het arrest Goodwin/Verenigd Koninkrijk heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens het huwelijksvereiste gehandhaafd en vastgesteld dat het verenigbaar is met het EVRM (arrest EHRM van 28 november 2006, Parry/Verenigd Koninkrijk CE:ECHR:2006:1128DEC004297105) en hetzelfde gedaan ten aanzien van een vergelijkbare voorwaarde in de overeenkomstige wetgeving in Finland (arrest EHRM van 16 juli 2014, Hämäläinen/Finland,

CE:ECHR:2014:0716JUD003735909). De reden hiervoor was dat, hoewel het EVRM voorschrijft dat staten het door transseksuelen verworven geslacht dienen te erkennen, het de staten niet verplicht om huwelijken tussen paren van hetzelfde geslacht toe te staan. Bij het ontbreken van een dergelijk vereiste, heeft een staat die huwelijken tussen paren van hetzelfde geslacht niet erkent, een legitiem belang bij het behoud van de traditionele opvatting van het huwelijk tussen man en vrouw. Dat belang rechtvaardigde het bestaan van het huwelijksvereiste in de Finse wetgeving. De bepaling kon niet als onevenredig worden beschouwd omdat paren van hetzelfde geslacht als alternatief voor het huwelijk een geregistreerd partnerschap konden sluiten.

(6) Er is geen sprake van indirecte discriminatie. Zelfs indien het veelal mannen zijn die door middel van een geslachtsverandering het vrouwelijke geslacht verwerven, is er geen reden om aan te nemen dat het moeilijker is voor een transseksuele man die vrouw wordt om voor een volledig geslachtserkenningscertificaat in aanmerking te komen, dan voor een transseksuele vrouw die man wordt.

Conclusie van de verwijzende rechter

- 17 De verwijzende rechter is verdeeld over de vraag en is van oordeel dat bij gebreke van rechtspraak van het Hof van Justitie die met deze zaak overeenkomt, hij niet in staat is om zonder verwijzing naar het Hof van Justitie uitspraak te doen in deze zaak. **[Or. 8]**

Prejudiciële vraag

- 18 [OMISSIS]. [zie bijlage]